

**Сльозкін М. О.**

ORCID: 0000-0002-2642-1642

*аспірант кафедри археології, спеціальних історичних  
та правознавчих дисциплін*

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна*

## **“ТАК КАЗАЛИ ЧЕНЦІ...”: ЧУТКИ ТА КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА У ВИРІ ПОДІЙ КИЇВСЬКОГО ПОГРОМУ 1905 РОКУ**

**Ключові слова:** юдейський погром, чорносотенний рух, Києво-Печерська лавра.

Неформальна комунікація на початку ХХ ст. була незмінною ознакою публічного дискурсу Правобережної України. Чутки та перекази як вияв комунікативних практик мали безпосередній вплив на соціально-політичне життя краю. Ними часто послуговувалися представники російських націоналістичних політичних організацій, основним завданням яких було збереження монархічного устрою. Мета такої комунікації полягала у провокуванні місцевого населення до боротьби з євреями – “ненависними ворогами” самодержавства.

Не стали винятком і криваві події київського погрому, що відбувся в жовтні 1905 р. Прокламації, метою яких було посилення антисемітських настроїв серед мешканців міста, поширювалися під виглядом проповідей, виголошених ченцями Києво-Печерської лаври. Основним сюжетом виголошених від імені монастиря текстів були “повчання лаврських угодників” про “утиски” з боку місцевих юдеїв, які “виявляють зневагу” до православної віри. Авторство видрукуваних відозв приписували Духовній раді лаври [1, с. 3].

Чутки про “вияви святотатства”, “осквернення” юдеями святинь разом із невеликими плакатами із закликами “бити євреїв” поширювалися Києвом 17 жовтня, за день до кривавих подій. Це було беззаперечним свідченням ретельної підготовки чорносотенців до організованого ними погрому [6, с. 1].

Також містом ширилися чутки про те, що вночі юдеї нібито підпалили Голосіївський монастир та “перерізали усіх монахів”. Інформація з’явилася за кілька годин до сутічок на Маріїнсько-Благовіщенській вулиці та Єврейському базарі, де внаслідок погрому загинуло 12 осіб, 44 дістали важкі поранення [4, с. 1].

Тактика чорносотенців різко негативно сприймалася лаврським керівництвом, яке вважало такі дії намаганням дискредитувати

святиню та її ченців. Називаючи в публічному листі текст відозви “блюзнірським документом”, а його цитування “проповіддю людино-ненависництва”, намісник Києво-Печерської лаври архімандрит Антоній заявив про непричетність керівництва монастиря до поширюваних чорносотенцями листівок [5, с. 4].

Подібні думки висловлював керівник київської митрополичої кафедри, митрополит Київський і Галицький Флавіан (Городецький) на зустрічі з депутацією від представників місцевої інтелігенції. Делегати звернулися до владики з проханням спростувати поширювані Києвом чутки. Архієрей погодився посприяти в якнайширшому спростуванні неправдивої інформації та додав, що в усіх храмах єпархії священники виголосять проповіді із засудженням поширених від імені лаври відозв [2, с. 4].

Спростувати “чорносотенну брехню” та висловитись на підтримку постраждалих євреїв вимагали від духовенства й депутати Київської міської думи. При цьому політики закликали отців церкви піти за прикладом єпископа Уманського Платона (Петрова) – особисто переко-нувати парафіян не брати участі в злочинних діях [3, с. 2].

Отже, чутки як вияв неформальної комунікації були дієвим інструментом в антисемітській агітації під час подій київського погрому, що відбувся 18–20 жовтня 1905 р. Чорносотенці, апелюючи до авторитету київських православних святинь, свідомо маніпулювали релігійними почуттями місцевого населення, використовуючи чутки задля мобілізації натовпу проти “внутрішнього ворога” – єврейської громади.

### Література:

1. Антихристианская проповедь. *Киевские отклики*. № 287, 26 октября 1905. С. 3.
2. Депутация к митрополиту. *Киевские отклики*. № 288, 27 октября 1905. С. 4.
3. Заявление городскому голове. *Киевские отклики*. № 287, 26 октября 1905. С. 2.
4. Местные известия. *Киевские отклики*. № 283, 22 октября 1905. С. 1.
5. От Киево-Печерской лавры. *Киевские отклики*. № 289, 28 октября 1905. С. 4.
6. Ужасные дни. *Киевские отклики*. № 284, 23 октября 1905. С. 1.